

УДК 658:621:005.52(477)

DOI: 10.31651/2076-5843-2019-1-168-175

Герасимова Віталія Олександрівна,
кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-5475-4746>

Рудь Людмила Миколаївна,
студентка економічного факультету,
Запорізький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-7414-4267>
ludik.rud@gmail.com

АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сутність поняття ділової активності підприємства та виокремлено основні підходи до аналізу його показників. Розглянуто основні фактори, що впливають на ділову активність підприємства машинобудування. Проаналізовано фінансовий стан підприємств цієї галузі. Встановлено тенденції у формуванні фінансових результатів та інших показників діяльності великих та середніх підприємств промисловості загалом та машинобудування зокрема. Запропоновано методи активізації господарської діяльності підприємств машинобудування.

Ключові слова: ділова активність; промисловість; машинобудування; фінансові результати; рентабельність; аналіз; фінансові результати; розвиток; конкурентоспроможність.

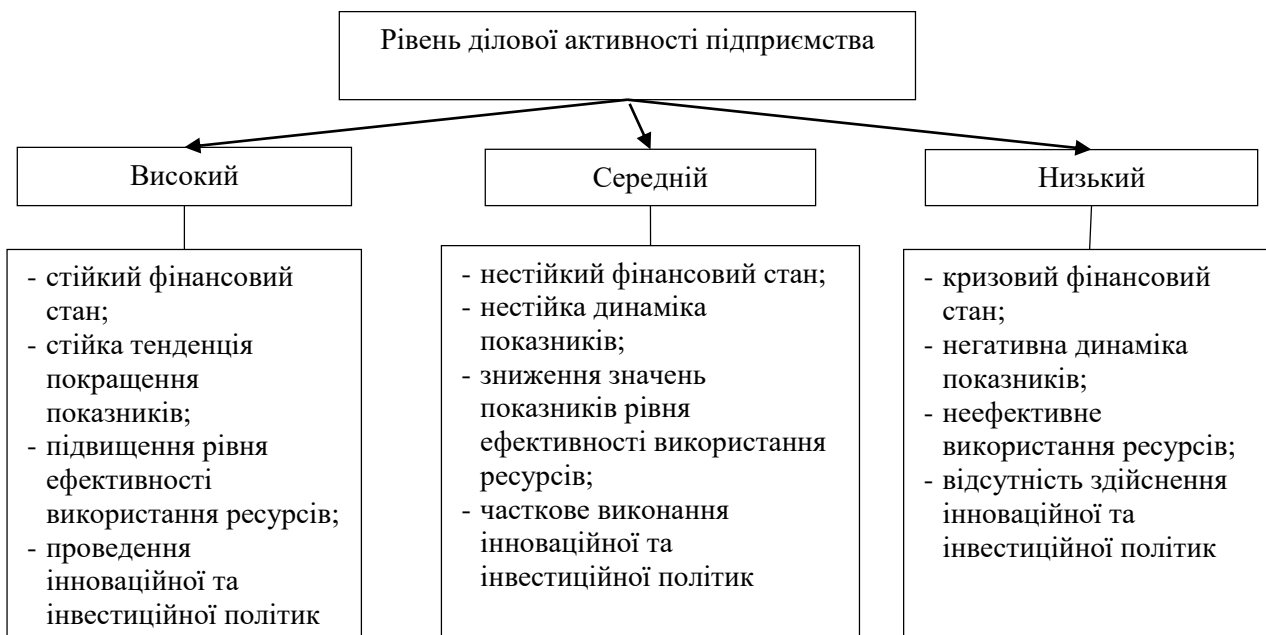
Постановка проблеми. Галузь машинобудування має значний вплив на економіку країни у порівнянні з іншими галузями промисловості за обсягом надходження до Державного бюджету. Проте, на сьогодні досліджувана галузь послаблює свій вплив, оскільки в країні не стабільні економічний та політичний стан, багато машинобудівних підприємств знаходяться в кризовому стані, та з кожним роком їх все більше. Тому аналіз ділової активності вітчизняних машинобудівних підприємств є досить актуальною темою. Оскільки завдяки правильній оцінці активності діяльності підприємства управлінський персонал здатен розробити подальшу стратегію роботи та покращити фінансовий стан підприємства, зайняти більш стійкі позиції на ринку. Підвищення ділової активності підприємства є стратегічною метою підприємства та потребує детального вивчення, оскільки існують проблеми ефективного інструментарію оцінки та аналізу ділової активності підприємства, у тому числі і підприємств галузі машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі сутнісні аспекти поняття ділової активності підприємства розглядали як вітчизняні, так і іноземні вчені. Так, А. Д. Шеремет, В. В. Ковальов, Є. В. Мних, Е. Дж. Долан, О. В. Павловська досліджували питання оцінки ділової активності підприємства. Напрямки розвитку підприємств в галузі машинобудування досліджували І. З. Должанський, О. Б. Погайдак, Л. М. Мельник та ін. Разом з цим, необхідно зазначити, що питання аналізу ділової активності машинобудівних підприємств є досить проблемними та потребують подальшого вивчення.

Метою статті є проведення аналізу ділової активності вітчизняних підприємств машинобудування та встановлення основних шляхів покращення їхнього фінансового стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з важливих аспектів оцінки стану підприємства є аналіз його ділової активності, що дає можливість підприємству вчасно зреагувати на вплив зовнішніх або внутрішніх факторів та здійснювати вплив на ринок [1, с. 58-61]. Загалом аналіз ділової активності являє собою здійснення комплексної оцінки стану підприємства, що включає в себе: аналіз ефективності залучення ресурсів (фінансових,

трудова, технічна та ін.), оцінка виконання встановлених цілей та стратегій підприємства, планових показників, визначення позицій підприємства на ринку [2, с. 140-142]. Рівень ділової активності можна умовно поділити на три стани, які зображені на рис. 1.

Рис. 1. Види рівнів ділової активності підприємства [3]

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється з використанням кількісних та якісних показників. Аналіз кількісних показників поділяється на такі два етапи [4]:

1. Досліджуються темпи зростання показників, аналізується їх співвідношення. При цьому враховується так зване «золоте правило економіки»: необхідно щоб прибуток підприємства зростав більшими темпами за вартість майна підприємства та обсяг реалізації продукції (послуг), тобто на підприємстві повинно спостерігатися зниження витрат на виробництво та більш ефективне використання ресурсів.

2. Використання відносних показників, аналіз їх динаміки. Зокрема, здійснюється розрахунок показників оборотності: матеріальних запасів, оборотності, дебіторської та/або кредиторської заборгованості, власного капіталу, матеріальних запасів, основних засобів та ін. Також, визначається тривалість операційного циклу на підприємстві.

Проведення якісного аналізу передбачає використання таких показників: рівень конкурентоспроможності підприємства; якість продукції; позиції на ринку збуту (внутрішньому та міжнародному); репутація підприємства та ін.

Разом з цим, необхідно відмітити, що на сьогодні не існує єдиного уніфікованого підходу до порядку проведення аналізу ділової активності підприємства, що є проблемним питанням для вітчизняних підприємств.

В дослідженні аналізу ділової активності підприємства була обрана галузь машинобудування, оскільки вона є основною для промисловості України [5, с.19-24]. В свою чергу, промисловість має основну роль у забезпеченні економічного зростання та розвитку країни, оскільки вона виступає значним обсягом бази оподаткування та виконує підтримку розвитку України.

На даному етапі спостерігаються негативні тенденції розвитку вітчизняної галузі машинобудування, оскільки не створюються нові підприємства, а ті підприємства, які виступають на ринку зараз мають застарілу базу основних засобів, що спричиняє більші затрати на виробництво продукції. Вітчизняним підприємствам машинобудування необхідна підтримка з боку держави з метою підвищення привабливості цієї галузі, виходу нових підприємств на ринок, залучення інвестицій в існуючі підприємства [6]. Прикладом успішного інвестування можна навести австрійську компанію Kromberg & Schubert, яка

спеціалізується на виробництві складних систем електромонтажу для автомобільної промисловості та відкрила свої філіали в Україні (м. Луцьк та м. Житомир), має гарні показники розвитку.

Основні підприємства галузі машинобудування представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні підприємства машинобудування в Україні за сегментами

Сегмент машинобудування	Підприємство	Напрями діяльності
Авіакосмічне	ПАТ «Мотор Січ» (м. Запоріжжя)	Виробництво двигунів для літаків та гелікоптерів, їх обслуговування та ремонт
	ДП «Південний машинобудівний завод ім. І. О. Макарова» (м. Дніпро)	Виробництво ракетно-космічної техніки
	ДП «Харківський авіаційний завод» (м. Харків)	Розробка технологій
	ДП «Антонов» (м. Київ)	Виробництво літаків
Суднобудування	«Херсонський суднобудівний завод» (м. Херсон)	Виробництво деталей для суден
	Підприємства в м. Одеса та м. Маріуполь	Знаходяться судноремонтні підприємства
	Чорноморський суднобудівний завод	Знаходяться в м. Миколаїв та займаються виробництвом суден та комплектуючих до них
	Суднобудівний завод «Океан»	
Суднобудівний завод ім. 61 комунара		
Автомобільне	«Львівський автомобільний завод» (м. Львів)	Виробництво міських автобусів та тролейбусів
	«Луцький автомобільний завод» (м. Луцьк)	Виробництво вантажно-пасажирських автомобілів
	«АвтоКрАЗ» (м. Кременчук)	Виробництво вантажних авто
	«УкрАвто» (м. Київ)	Виробництво легкових автомобілів
Залізничне	«Дніпровагонмаш» (м. Кам'янськ) та «Азовмаш» (м. Маріуполь)	Проектування та виробництво вантажних вагонів
	«Дарницький вагоноремонтний завод» (м. Київ)	Виробництво вагонів та переоснащення старих вагонів
	«Крюківський вагонобудівний завод» (м. Кременчук)	Швидкісні електропоїзди та вагони для метро
	Підприємства «НВК «Електровозобудування» (м. Дніпро)	Виробництво промислових електровозів для гірничодобувної та вугільної промисловості

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

Разом з вищенаведеним, можна виокремити підприємства, які виробляють машини та устаткування для металургії, гірничодобувної та хімічної промисловостей. Також, в Україні розвинуто сільськогосподарське машинобудування, яскравим прикладом є ПАТ «Карлівський машинобудівний завод». Це підприємство займається виробництвом машин та устаткування для сільського та лісного господарства, у 2012 р. провело модернізацію основних засобів, розробив оновлену продукцію. На сьогодні ПАТ «Карлівський машинобудівний завод» займається виробництвом нового покоління силосів та зерносушарок, які відповідають стандартам ЄС [8]. Товариство входить до Європейської Бізнес Асоціації, намагається залучати вітчизняні та іноземні інвестиції.

Результати проведеного аналізу показників фінансових результатів та капіталу підприємства за період 2015-2017 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Показники фінансових результатів та капіталу
ПАТ «Карлівський машинобудівний завод», в тис.грн**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолют.ві	Абсолют.	Відносне	Відносне
				дх. 2016 р. від 2015 р.	відх. 2017 р. від 2016 р.	відх. 2016 р. від 2015 р.	відх. 2017 р. від 2016 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	212491	160503	265654	-51988	+105151	-24,47	65,51
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	13006	-3888	10271	-16894	+14159	-70,11	364,18
Розмір капіталу підприємства	56577	53607	61468	-2970	+7861	-5,25	14,66

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Спостерігається помітне покращення у 2017 р. показників порівняно з 2016 р., що свідчить про підвищення ефективності господарювання на підприємстві. Розглянемо співвідношення між показниками для аналізу за «золотим правилом економіки»:

- 2016 р.: 29,89% < 75,53% < 94,75% < 100%
- 2017 р.: 465,18% > 165,51% > 114,66% > 100%

Отримані результати мають неоднозначний характер, оскільки у 2017 р. спостерігається висока ділова активність ПАТ «Карлівський машинобудівний завод», проте у 2016 р. ситуація повністю зворотна та ділова активність досить низька. Ситуація у 2017 р. суттєво змінилась за рахунок значного збільшення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на 14159 тис. грн. За змінами, які виникли порівняно з 2015-2016 рр. можна стверджувати, що підприємство вийшло на більш високі позиції на ринку. Попит на продукцію, що виробляє ПАТ «Карлівський машинобудівний завод» має сезонний характер [7, с. 47-51], оскільки воно працює здебільшого з сільськогосподарськими підприємствами.

Поряд з цим, доцільно розглянути загальні тенденції розвитку протягом аналізованого періоду промисловості загалом та галузі машинобудування зокрема (табл. 3). Необхідно відмітити, що у 2017 році спостерігається значне покращення фінансових результатів підприємств до оподаткування, порівняно з попередніми періодами.

Таблиця 3

Показники фінансових результатів підприємств до оподаткування, млн. грн

Підприємства	2015 р.	2016 р.	2017 р.		Абсолют. відх. 2017р. від 2016р.
			Значення	Частка, %	
Промисловість	-181 360,9	-7569,6	87461,7	31,82	+95 031,3
Машинобудування	-12 651,6	1 696,2	9770,0	11,17	+8 073,8
Всього за всіма видами діяльності	-340 126,6	-22 201,5	274831,6	-	+297 033,1

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

Також необхідно засвідчити позитивні тенденції останніх років щодо певних показників діяльності великих та середніх підприємств промисловості (табл. 4).

Таблиця 4

Показники діяльності великих та середніх підприємств промисловості, млн. грн

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	січень- вересень 2018 р.	Абсолют. відх. 2017 р. від 2016 р.
Промисловість:					
1. Чистий прибуток (збиток)	-188267,9	-24724,7	56124,0	71823,8	+80 848,7
2. Рентабельність операційної діяльності, %	0,9	4,2	6,8	7,0	+2,6
3. Необоротні активи	1 154 166,1	1 272 826,8	1360974,5	н/д	+88 147,7
4. Оборотні активи	1201590,5	1 516 831,9	1781004,4	н/д	+264 172,5
5. Власний капітал	479 066,6	526911,9	549427,2	н/д	+22 515,3
6. Поточні зобов'язання і забезпечення	1293137,5	1702316,0	2004358,3	н/д	+302 402,3
Машинобудування:					
1. Чистий прибуток (збиток)	-15374,0	-732,2	6119,7	6309,7	+6 851,9
2. Рентабельність операційної діяльності, %	3,4	8,0	9,8	8,6	+1,8

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

Таким чином, можна зробити висновок, що великі та середні підприємства промисловості значно покращили свій фінансовий стан протягом 2015-2017 рр. Так, у 2017 р., порівняно з 2016 р., рентабельність операційної діяльності підприємств машинобудування збільшилась на 1,8% та склала 9,8%. Якщо розглядати чистий прибуток (збиток) підприємств машинобудування, то можна зазначити, що протягом 2015-2016 рр. спостерігаються збиткові фінансові результати, а починаючи з 2017 року підприємства галузі демонструють позитивні тенденції щодо отримання прибутку, які закріплюються і за 9 місяців 2018 р.

Згідно отриманих результатів, можна дійти висновку, що фінансовий стан підприємств машинобудування протягом останніх років покращується. Разом з тим, необхідно зазначити, що на ринку вітчизняним підприємствам важко втриматися, оскільки іноземні підприємства здатні виготовляти необхідну продукцію за великими замовленнями швидше та пропонують ширший вибір продукції, що досягається завдяки новітнім технологіям та устаткуванням.

На даному етапі розвитку необхідно виокремити такі напрями підвищення ділової активності підприємств машинобудування в Україні:

1. Покращити рівень фондівіддачі, методом своєчасного проведення робіт з метою зниження швидкості зносу основних засобів.
2. Контролювати рівень платоспроможності підприємства, підвищити його ліквідність за допомогою контролю над показниками машинобудівного підприємства та знаходженням шляхів їх оптимізації.
3. Оптимізувати процеси виробництва продукції, розглянути методи підвищення кількості та якості продукції, яку виготовляє підприємство.
4. Розширити вплив підприємств на внутрішніх ринках збуту, підвищити позиції, покращити конкурентоспроможність.
5. Залучити інвестиції для оновлення бази основних засобів підприємства.
6. Підвищити привабливість галузі машинобудування за допомогою проведення певних заходів з боку держави, зокрема: вдосконалити нормативно-правову базу, збільшити державні замовлення на виготовлення продукції машинобудування, знизити для галузі процентні ставки за кредитами, які беруть підприємства для покращення (поновлення) своєї технічної бази.

Висновки. Проведення аналізу ділової активності є досить важливим для покращення фінансового стану підприємства, оскільки дозволяє оперативно формувати та приймати ефективні управлінські рішення щодо розвитку підприємства. В Україні галузь машинобудування займає значну частку у промисловості та протягом останніх двох років демонструє позитивні тенденції щодо показників фінансових результатів та рентабельності. Разом з тим, вважаємо, що активізація господарської діяльності підприємств машинобудівної галузі може бути забезпечена шляхом впровадження низки дієвих заходів, зокрема щодо підвищення ефективності використання виробничих потужностей, пошуків можливостей для залучення інвестицій, посилення державної підтримки підприємств машинобудування.

Список використаної літератури

1. Бондар В. Ю. Аналіз позицій українських підприємств в світовому експорті машинобудівної продукції. *Економічна наука. Серія: Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №13. С. 58-61.
2. Д'яченко І. І. Методичне забезпечення аналізу ділової активності підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 140-142.
3. Кіндрацька Г. І., Кулиняк Ю. І. Ділова активність українських підприємств: рівні та основні фактори впливу. *Видавництво Львівської політехніки*. 2017. №873 (5). С. 50-59. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/9646/ilovepdfcom-50-59.pdf>
4. Коляденко І. І., Кавтиш О. П. Аналіз ділової активності підприємства як основа підвищення ефективності його діяльності. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. №20. С. 248-256.
5. Мазуренко О. Тенденції розвитку машинобудівної галузі України в аспектах державної політики. *Економічні науки*. 2018. №2 (154). С. 19-24.
6. Нетудихата К. Л. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств України на сучасному етапі розвитку економіки. *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. №15. С. 167-173. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/28.pdf
7. Носирев О. О. Вплив зовнішніх факторів на фінансові результати машинобудівних підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. № 10 (2). С. 47-51.
8. Офіційний сайт ПАТ «Карлівський машинобудівний завод» URL: <https://kmzindustries.ua/ua/about-company> (дата звернення 15.03.2019)
9. Показники фінансових результатів підприємств промисловості та машинобудування – Державна служба статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 21.03.2019)

References

1. Bondar V. Yu. (2018) Analiz pozytsiy ukrayins'kykh pidpryyemstv v svitovomu eksporti mashynobudivnoyi produktsiyi [Analysis of the positions of Ukrainian enterprises in the world export of machine-building products]. *Economics. Series: Investments: Practice and experience*, no. 13, pp. 58-61.
2. Dyachenko I. I. (2014) Metodychne zabezpechennya analizu dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva [Methodical support of analysis of business activity of the enterprise]. *Development management*, no. 10, pp. 140-142.
3. Kindratska G. I., Kulinyak Y. I. (2017) Dilova aktyvnist' ukrayins'kyu pidpryyemstv: rivni ta osnovni faktory vplyvu [Business activity of Ukrainian enterprises: levels and main factors of influence]. *Lviv Polytechnic Publishing House*, no. 873 (5), pp. 50-59. Available at: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/9646/ilovepdfcom-50-59.pdf> (accessed 25 March 2019).
4. Kolyadenko I. I., Kavtish O. P. (2017) Analiz dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva yak osnova pidvyshchennya efektyvnosti yoho diyal'nosti [Analysis of business activity of the company as a basis for increasing the efficiency of its activities]. *Modern problems of economy and entrepreneurship*, no. 20, pp. 248-256.
5. Mazurenko O. (2018) Tendentsiyi rozvytku mashynobudivnoyi haluzi Ukrayiny v aspektakh derzhavnoyi polityky [Trends in the development of the machine-building industry of Ukraine in the aspects of state policy]. *Economic Sciences*, no. 2 (154), pp. 19-24.
6. Netudichata K. L. (2018) Finansova stiykist' mashynobudivnykh pidpryyemstv Ukrayiny na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky [Financial stability of machine-building enterprises of Ukraine at the present stage of economic development]. *Money, finance and credit*, no. 15, pp. 167-173. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_eng/28.pdf (accessed 25 March 2019).

7. Nosiriev O. O. (2016) Vplyv zovnishnikh faktoriv na finansovi rezul'taty mashynobudivnykh pidpryemstv Ukrayiny [Influence of external factors on financial results of machine-building enterprises of Ukraine]. Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy, no. 10 (2), pp. 47-51.
8. Official site of PJSC "Karlovsky Machine-Building Plant" Available at: <https://kmzindustries.ua/ua/about-company> (accessed 25 March 2019).
9. Indicators of financial results of enterprises of industry and mechanical engineering - State Statistics Service Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 25 March 2019).

Herasimova Vitaliya Aleksandrovna

Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer
Department of Finance, Banking and Insurance
Zaporizhzhya National University

Rud Lyudmila Nikolaevna

student of economics faculty
Zaporizhzhya National University
ludik.rud@gmail.com

ANALYSIS OF BUSINESS ACTIVITY OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES IN UKRAINE

Introduction. *The branch of machine building has a significant impact on the country's economy compared with other branches of industry in terms of revenues to the state budget. However, today the investigated industry weakens its influence, as the country is not stable in economic and political condition, many machine-building enterprises are in a crisis situation, and every year they are growing more and more. Therefore, the analysis of business activity of domestic machine-building enterprises is a very topical issue. Because due to the correct assessment of the activity of the enterprise, management personnel are able to develop a further strategy of work and improve the financial position of the enterprise, to take more stable positions in the market. Increasing the business activity of the enterprise is a strategic goal of the company and needs to be studied in detail as there are problems of effective tools for assessing and analyzing the business activity of the enterprise, including the enterprises of the mechanical engineering sector.*

Purpose. *Conducting analysis of business activity of domestic enterprises of mechanical engineering and establishing the main ways to improve their financial situation.*

Methods. *Certain essential aspects of the notion of business activity of the enterprise were considered by both domestic and foreign scientists. Thus, A. D. Sheremet, V. V. Kovalev, E. V. Mni, E. J. Dolan, O. V. Pavlovsk explored the issues of evaluation of business activity of the enterprise. The directions of the development of enterprises in the field of mechanical engineering were investigated by I. Z. Dolzhansky, O. B. Pohaydak, L. M. Mel'nyk and others. At the same time, it should be noted that the analysis of business activity of machine-building enterprises is rather problematic and needs further study.*

Results. *The analysis of business activity is very important for improving the financial state of the enterprise, since it allows us to quickly formulate and adopt effective management decisions regarding the development of an enterprise. The main factors influencing the business activity of the machine-building enterprise are considered. The financial condition of the enterprises of this branch is analyzed. Trends in the formation of financial results and other indicators of activity of large and medium enterprises of industry in general and machinery in particular.*

Originality. *Directions of increase of business activity of mechanical engineering enterprises in Ukraine at this stage of development are developed:*

1. *To improve the level of return on assets, by the method of timely carrying out of works in order to reduce the rate of depreciation of fixed assets.*

2. *Monitor the level of solvency of the enterprise, increase its liquidity by controlling the indicators of the machine-building enterprise and finding ways to optimize them.*

3. *To optimize processes of production, consider methods of increasing the quantity and quality of products manufactured by the enterprise.*

4. *To expand the influence of enterprises on the domestic markets, increase the position, improve competitiveness.*

5. *To attract investments for updating the basic assets of the enterprise.*

6. *To increase the attractiveness of the mechanical engineering industry by taking certain measures by the state, in particular: to improve the regulatory framework, to increase state orders for the manufacture of machine-building products, to reduce interest rates for loans to enterprises that are used by enterprises to improve their technical base.*

Conclusion. *In Ukraine, the machine-building industry occupies a significant part in the industry and over the past two years has shown positive trends in terms of financial performance and profitability. At the same time, we believe that activation of the economic activity of the enterprises of the machine-building industry can be ensured through the introduction of a number of effective measures, in particular, to increase the efficiency of utilization of production capacities, search for opportunities for attracting investment, and strengthen state support to machine-building enterprises.*

Keywords: *business activity; industry; engineering; financial results; profitability; analysis; financial results; development; competitiveness.*

*Одержано редакцією: 17.01.2019
Прийнято до публікації: 28.01.2019*